

Handlingsplan for efterlevelse af FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap 2024-2034

Handlingsplan

Handlingsplan for efterlevelse af FN's
Konvention om Rettigheder for Personer
med Handicap 2024-2034

Grønlands Selvstyre
Departementet for Børn og Unge

Imaneq 4
Postboks 260
DK-3900 Nuuk
Kalaallit Nunaat // Grønland

iiian@nanoq.gl
Tlf. +299 34 50 00

Handlingsplan for efterlevelse af FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap 2024-2034

Indholdsfortegnelse

1.0 Forord: Naalakkersuisuts handicappolitik.....	7
2.0 Indledning og målsætninger i handlingsplanen.....	10
3.0 Tiltag i handlingsplanen	13
3.1 Indsatsområde 1: Forbedret implementering af Inatsisartutloven om støtte til personer med handicap	13
3.1.1 Overblik over aktører og ansvarsfordeling.....	13
3.1.2 Vejledning i tværfagligt samarbejde om børn med handicap	14
3.1.3 Pissassarfik skal spille en central rolle i at understøtte kommunerne	14
3.1.4 Øget brug af aflastning skal styrke borgere med handicaps mulighed for at blive i eget hjem	15
3.1.5 Målrettede kurser om handicapområdet.....	16
3.2 Indsatsområde 2: Mere sammenhængende uddannelsesforløb	18
3.2.1 Tiltag vedr. førskoleområdet.....	18
3.2.2 Folkeskolen.....	19
3.2.3 Ungdomsuddannelser, erhvervsuddannelser og overgangen til arbejde	22
3.3 Indsatsområde 3: Bedre muligheder for uddannelse og opkvalificering af ansatte på handicapområdet.....	25
3.3.1 Uddannelsesindsatser på dag- og døgninstitutioner og døgntilbud.....	25
3.3.2 Uddannelsesindsatser på det socialfaglige område	26
3.3.3 Uddannelsesindsatser inden for rehabilitering og habilitering.....	26
3.4 Indsatsområde 4: Et mere rummeligt arbejdsmarked for personer med handicap	28
3.4.1 Personale ved Majoriaq skal have kurser i at understøtte borgere med handicap	28
3.4.2 Produktionsskolelignende forløb	28
3.4.3 Borgermøder arrangeret af Majoriaq	29
3.5 Indsatsområde 5: Adgang til sundhedsydelse	31
3.5.1 Psykiatri	31
3.5.2 Den generelle adgang til sundhedsydelse	32
3.5.3 Fysisk tilgængelighed i Sundhedsvæsenets bygninger.....	33
3.5.4 Kontakten til Sundhedsvæsenet og information om Sundhedsvæsenets tilbud ..	34
3.5.5 Bedre samarbejde om habilitering og rehabilitering mellem Sundhedsvæsenet og kommunerne	34
3.6 Indsatsområde 6: Et bedre datagrundlag.....	37
3.6.1 Nyt sagsbehandlingssystem skal forbedre løbende opfølgning.....	37
3.6.2 Spørgsmål om handicap kommer til at indgå i de kommende befolkningsundersøgelser og HBSC.....	37
3.6.3 Departementet for Børn og Unge udgiver i samarbejde med Grønlands Statistik statistiske opgørelser om personer med handicap.....	38

3.7	<i>Indsatsområde 7: Bedre boliger og botilbud</i>	40
3.7.1	Nyt bygningsreglement indeholder bedre regler om tilgængelighed	40
3.7.2	Standardkoncept for indretning af handicapvenlige botilbud	41
3.7.3	Afdækning af årsager til boligmangel	41
3.8	<i>Indsatsområde 8: Forbedrede rammer for frivillighed og foreninger på handicapområdet</i>	42
3.8.1	Understøttelse af handicapforeningers arbejde	42
3.8.2	Hjemmeside om frivilligt socialt arbejde er en værdifuld ressource for foreninger	42
3.9	<i>Indsatsområde 9: Oplysning om handicap skal mindske diskrimination og fordomme</i>	43
3.9.1	Vejledning i integration af handicapperspektiv	43
3.9.2	Naalakkersuisut har øget bevillingen til Tilioq	43
3.10	<i>Indsatsområde 10: Viden om seksualitet og forebyggelse af seksuelle overgreb mod personer med handicap på døgntilbud</i>	44
3.10.1	Seksualundervisning til ledere og personale	44
3.10.2	Seksualundervisning til beboere	45
3.10.3	Nuværende krav om seksualpolitik skal standardiseres	45
3.10.4	Lynkursus til nye medarbejdere	45
3.11	<i>Initiativer uden for specifikke indsatsområder</i>	46
3.11.1	Forbud mod diskrimination på baggrund af handicap	46
3.11.2	Digital tilgængelighed er en del af den nationale digitaliseringsstrategi	46
3.11.3	Tiltrædelse af tillægsprotokol skal give personer med handicap individuel klageadgang til FN's Handicapkomite	46
3.11.4	Naalakkersuisuts forretningsorden tager hensyn til personer med særlige behov	46
3.11.5	Nødberedskab	47
4.0	Gennemførelse af handlingsplanen	49
4.1	<i>Den administrative koordinationsenhed for handlingsplanen refererer til den politiske koordinationsenhed for mennesker</i>	49
4.2	<i>Tværdepartementalt handicapudvalg</i>	49
4.3	<i>Indikatorer og målsætninger for gennemførelse af handlingsplanen</i>	50
4.3.1	Ekspertgruppe afdækker tilgængelighed af data	50
4.3.2	Den politiske koordinationsenhed for mennesker træffer beslutning om konkrete mål	50
4.4	<i>Referencegruppe</i>	51
5.0	Anvendt litteratur	52

1.0 Forord: Naalakkersuisuts handicappolitik

Naalakkersuisuts handicappolitik bygger, i overensstemmelse med FN's Handicapkonvention, på en forståelse af handicap som de samfundsskabte barrierer, en person med en funktionsnedsættelse møder i samfundet. Med andre ord opstår et handicap, når barrierer i det omgivende samfund begrænser en person med funktionsnedsættelse i at deltage i samfundslivet. Personer med funktionsnedsættelser omfatter personer, der har en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andreⁱ.

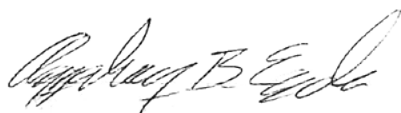
Formålet med Naalakkersuisuts handicappolitik er at skabe et samfund uden barrierer. Det handler om fysiske barrierer og om samfundets og lovgivningens indretning. Det handler også om mentale barrierer og om vores tilgang til medmennesker. At fjerne barriererne er først og fremmest en politisk opgave, men det er også en fælles opgave, vi alle må påtage os. Vi må møde mennesket frem for funktionsnedsættelsen, og vi må sige fra over for diskriminerende, nedværdigende eller ydmygende behandling af mennesker med et handicap.

Naalakkersuisut har med udgangspunkt i FN's Handicapkonvention defineret tre grundprincipper for handicappolitikken:

Mainstreaming	Tilpasning	Udvikling
▪ Handicapperspektivet skal være centralt i den administrative og politiske hovedstrøm ▪ Offentlige myndigheder på tværs af sektorer er ansvarlige for, at deres tilbud er tilgængelige for personer med handicap ▪ Offentlige myndigheder skal tage hensyn til personer med handicaps behov i udviklingen af nye tiltag	▪ Samfundet, lovgivningen og offentlige tjenester skal tilpasses, så de er tilgængelige for personer med handicap ▪ I tilfælde hvor generelle tilgængelighedstiltag er utilstrækkelige, skal personer med handicap have adgang til individuel kompensation og støtte for at kunne deltage på lige fod med andre	▪ Det enkelte menneske skal have muligheder for at udleve sit potentiale og deltage i samfundslivet ▪ Personer med handicap skal have mulighed for at udvikle sig, som de selv ønsker

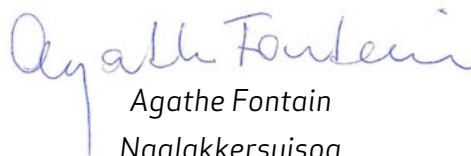
ⁱ FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap: [Convention on the Rights of Persons with Disabilities | OHCHR](#)

Naalakkersuisut ønsker en bred tilslutning til disse principper og vil arbejde for at udbrede principperne. Det er der behov for, fordi Grønland står over for en lang og omfattende udvikling mod at blive et mere inkluderende samfund for personer med handicap. Naalakkersuisut ønsker at gøre Naalakkersuisuts handicappolitik til hele Grønlands handicappolitik. Dette er den første nationale handicappolitiske handlingsplan i Grønland, men det bliver ikke den sidste; når det er samfundsforhold, der skaber et handicap, er det nødvendigt at tilpasse den løbende udvikling af vores samfund til gavn for alle borgere.

Aqqa B. Egede

Naalakkersuisoq for Børn, Unge,
Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke

Agathe Fontain

Naalakkersuisoq
for Sundhed

Jess Svane

Naalakkersuisoq for Sociale
Anliggender, Familier, Arbejdsmarked
og Indenrigsanliggender

Hans Peter Poulsen

Naalakkersuisoq
for Boliger og Infrastruktur

2.0 Indledning og målsætninger i handlingsplanen

Denne handlingsplan tager udgangspunkt i *"Redegørelse for Grønlands efterlevelse af FN's Konvention om rettigheder for personer med handicap"* (herefter: handicapredøgørelsen) (Naalakkersuisut, 2022). Handicapredøgørelsen havde til formål at afdække områder, hvor Grønland lever op til Handicapkonventionens krav og områder, hvor der er behov for handling. På baggrund af handicapredøgørelsens fund og konklusioner, har det været nødvendigt at prioritere indsatserne i nærværende handlingsplan. De af handicapredøgørelsens identificerede udfordringer, som denne handlingsplan har til hensigt at håndtere, er oplistet i det følgende. Handicapredøgørelsen fremhæver bl.a.:

- At kommunerne mangler vejledning i, hvordan Inatsisartutlov om støtte til personer med handicap skal fortolkes og anvendes.
- Udfordringer forbundet med, at elever med handicap i folkeskolen i nogle tilfælde ikke modtager den rette støtte og ikke afslutter folkeskolen med at gå til afgangsprøve.
- Mangel på specialuddannede lærere med kompetencer inden for specialundervisning.
- Flere ansatte på handicapområdet har begrænset viden og kompetencer.
- Begrænsninger forbundet med personer med handicaps mulighed for uddannelse og beskæftigelse.
- Personer med handicap savner på visse områder en let og gennemskuelig adgang til behandlingstilbud i Sundhedsvæsenet.
- Et utilstrækkeligt datagrundlag på handicapområdet.
- Mangel på egnede boliger til mennesker med handicap.
- At fordomme og diskrimination på baggrund af handicap forsat er en udfordring i samfundet.

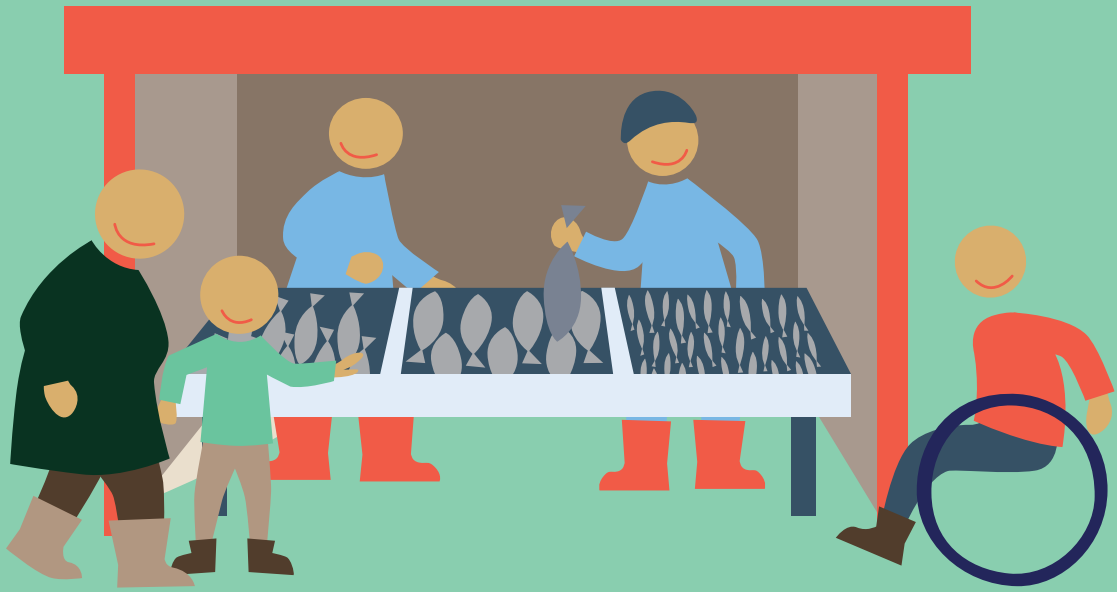
Med henblik på at håndtere de identificerede udfordringer, har Naalakkersuisut ønsket at prioritere initiativer indenfor ni indsatsområder. Foruden de ni indsatsområder, der har afsæt i handicapredøgørelsen, blev der under udarbejdelsen af denne handlingsplan tilføjet et 10. indsatsområde. Det 10. indsatsområde er tilføjet med baggrund i udgivelsen af tre rapporter på døgntilbudsområdet og fokuserer på forhold omkring seksualitet og forebyggelse af seksuelle overgreb mod mennesker med et handicap (Statens Institut for Folkesundhed, 2023).

Handlingsplanens 10 indsatsområder har til formål at:

1. Forbedre implementeringen af Inatsisartutloven om støtte til personer med handicap, herunder forbedre kommunernes muligheder for at få relevante råd og vejledning.
2. Skabe et mere sammenhængende uddannelsesforløb for personer med handicap, herunder sikre tidlig opsporing af særlige behov og bedre overgange mellem førskoletilbud, folkeskole og videre uddannelse for personer med handicap.
3. Forbedre muligheder for uddannelse og opkvalificering af ansatte på handicapområdet.
4. Skabe et mere rummeligt arbejdsmarked for personer med handicap.
5. Forbedre udredning i psykiatrien og samarbejdet mellem Sundhedsvæsenet og kommunerne.
6. Forbedre datagrundlaget vedr. personer med handicaps levevilkår.
7. Sikre et tilstrækkeligt antal boliger egnet for personer med handicap, herunder Naalakkersuisuts landsdækkende døgntilbud og kommunale botilbud.
8. Forbedre rammerne for frivillighed og foreninger på handicapområdet.
9. Forbedre oplysning om handicap i samfundet generelt. Formålet er at mindske fordomme og diskrimination vedrørende personer med handicap.
10. Sikre en forbedret indsats og praksis inden for døgntilbuddenes viden om seksualitet og forebyggelse af seksuelle overgreb mod mennesker med handicap.

Departementet for Børn og Unge har koordineret arbejdet med udviklingen af handlingsplanen. Departementet er udpeget, som kontaktpunkt jf. Handicapkonventionens artikel 33 stk. 11.

Som følge af princippet om mainstreaming er ansvaret for de enkelte tiltag fordelt på de ressortansvarlige departementer. Det fremgår løbende, hvem der er ansvarlig for gennemførelse og finansiering af tiltag i handlingsplanen. Departementet for Børn og Unge er fortsat ansvarlig for den samlede koordinering af handicappolitikken.

3.0 Tiltag i handlingsplanen

Dette afsnit beskriver tiltagene i nærværende handlingsplan. Tiltagene er inddelt i indsatsområder, som svarer til de ti målsætninger. Derudover er der et antal indsatser, der falder uden for de ti indsatsområder. En beskrivelse af disse er samlet i et selvstændigt afsnit.

3.1 Indsatsområde 1: Forbedret implementering af Inatsisartutloven om støtte til personer med handicap

Inatsisartutloven om støtte til personer med handicap trådte i kraft d. 1. januar 2020 og forbedrer personer med handicaps rettigheder på en lang række områder. Der er dog klare behov for at styrke efterlevelsen af loven og sikre, at personer med handicap får deres rettigheder opfyldt i praksis.

Departementet for Børn og Unge er ansvarlig for udvikling, implementering, opfølgning og justering af initiativer inden for indsatsområde 1.

Tiltagene i indsatsområde 1 bidrager især til efterlevelsen af følgende artikler i Handicapkonventionen:

- Artikel 7 om børn med handicaps rettigheder
- Artikel 9 om tilgængelighed
- Artikel 19 om retten til et selvstændigt liv
- Artikel 20 om personlig mobilitet
- Artikel 23 om respekt for familieliv

3.1.1 Overblik over aktører og ansvarsfordeling

Borgere med handicap oplever at blive sendt videre mellem forskellige instanser, når de søger hjælp og støtte. Sagsbehandlere i kommuner fortæller også, at de er i tvivl om, hvor de kan få råd og vejledning vedrørende lovgivning og støttemuligheder.

Jf. § 11 i Inatsisartutloven om støtte til personer med handicap, har Pissassarfik (det landsdækkende handicapcenter) til opgave at rådgive og vejlede personer med handicap og deres pårørende om denne Inatsisartutlov, herunder om mulighed for at klage over afgørelser om støtte, samt at rådgive og vejlede kommunalbestyrelserne om denne Inatsisartutlov, herunder støttemuligheder og sagsbehandling. Endvidere har Socialstyrelsen til opgave at yde råd og vejledning til de kommunale sagsbehandlere om lovgivningen om støtte til personer med handicap.

Der er igangsat et lovforberedende arbejde med henblik på at fremlægge lovforslag om støtte til personer med handicap på Inatsisartuts Efterårssamling 2024. Formålet

med lovforslaget er overordnet at styrke rettighederne for personer med handicap samt en tydeligere regulering af ansvarsfordelingen på handicapområdet, dvs. ansvarsfordelingen mellem kommunerne og Selvstyret.

FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap forpligter "deltagerstaterne" at sikre og fremme virkeliggørelsen af alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder for alle personer med handicap, men konventionen angiver ikke, hvem i staten som i praksis har til opgave at implementere rettighederne. Dette er statens eget anliggende. I Grønland vil det være et anliggende for Inatsisartut, Naalakkersuisut og henholdsvis kommunerne at varetage ansvaret for gennemførelse af en rettighed efter Handicapkonventionen.

3.1.2 Vejledning i tværfagligt samarbejde om børn med handicap

Med henblik på at sikre en helhedsorienteret tilgang til støtte til børn med handicap, etablerer Departementet for Børn og Unge en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Socialstyrelsen, Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke, Departementet for Sociale Anliggender, Familier, Arbejdsmarked og Indenrigsanliggender samt Departementet for Sundhed. Arbejdsgruppen får til opgave at udarbejde en vejledning, som kan understøtte de forskellige instanser i en helhedsorienteret tilgang til støtte til børn med handicap. Kommunerne vil blive inddraget i processen omkring udarbejdelsen af vejledningen.

3.1.3 Pissassarfik skal spille en central rolle i at understøtte kommunerne

I handicapredegørelsen påpeger handicapforeninger, at kommuner, Sundhedsvæsenet, arbejdsgivere og uddannelsesinstitutioner mangler opdateret og relevant viden om handicap, konsekvenser af at have et handicap, rettigheder for personer med handicap samt støtte og tilpasning til personer med handicap. Pissassarfik mener desuden, at kommunerne kan drage mere nytte af centrets tilbud end tilfældet er i dag.

Pissassarfik leverer materiale og viden til fagfolk

Pissassarfik (det landsdækkende handicapcenter) ligger i Sisimiut og er et moderne handicapcenter, der tilbyder habilitering, rehabilitering og rådgivning til borgere med handicap, pårørende og fagfolk. Pissassarfik er en del af Socialstyrelsen. Pissassarfik understøtter kommunerne med rådgivning i, hvordan borgere med handicap bedst kan støttes i at leve et selvstændigt liv. Pissassarfik har overtaget det tidligere IPIS' (videnscenter for handicap) opgaver med at generere og udbrede viden om handicap. Pissassarfik udgiver løbende nyt materiale på grønlandsk og dansk på pissassarfik.gl. Materialet er en vigtig ressource for kommuner og andre, der arbejder med mennesker med handicap. Pissassarfik inddrager kommunerne i at afdække behovet for viden.

Strategi og ydelseskatalog for Pissassarfik

Pissassarfik udgiver i efteråret 2024 en strategi og et ydelseskatalog, der skal tydeliggøre hvordan kommuner og borgere kan drage nytte af Pissassarfik. Strategien indeholder følgende:

- Bedre udnyttelse af teknologier til fjernvejledning
 - *Fjernkonsultationer, rådgivning og vejledning tilbydes via videoopkald, telefonopkald eller pr. mail. Borgere (og deres pårørende) der ikke kan godkendes til forløb på Pissassarfik kan også få rådgivning gennem fjernvejledning.*
- Tilrettelæggelse af relevante udbud af kurser og materiale om handicap for kommunalt ansatte
 - *Der findes oplysning om udbuddene af kurser på Pissassarfiks hjemmeside og facebookside. Derudover vil relevante tilbud sendes direkte til kommunerne. Medarbejdernes deltagelse i kurser har til hensigt styrke de handicapfaglige kompetencer i kommunerne.*
- Synliggørelse af Pissassarfiks tilbud
 - *Synliggørelse af tilbud skal bl.a. ske gennem KNR, Pissassarfiks hjemmeside og facebookside, samarbejde med kommunerne og oplæg til kommunerne efter behov.*
- Indsamling af data gennem statistik for henvendelser til Pissassarfik og årsagerne hertil
 - *Alle henvendelser til Pissassarfik vil registreres internt.*
- Opfølgning på træningsplaner efter endt ophold på Pissassarfik
 - *Borgere skal kontaktes to uger efter forløbets afslutning.*

3.1.4 Øget brug af aflastning skal styrke borgere med handicaps mulighed for at blive i eget hjem

Inatsisartutlov nr. 13 af 12. juni 2019 om støtte til personer med handicap pålægger kommunerne at yde aflastningspladser, så borgere med handicap kan blive længst muligt i eget hjem. Der blev lagt op til at udbygge døgntilbud med aflastningspladser.

I forbindelse med vedtagelsen af Inatsisartutloven om støtte til personer med handicap aftalte kommunerne og Selvstyret en forøgelse af bloktilskuddet med kr. 25,5 mio. i 2020 og 2021, kr. 25 mio. i 2022 og kr. 24 mio. fra 2023, hvoraf 5 mio. kr. var begrundet i lovbestemmelsen om aflastning. Formålet var at forbedre reglerne om aflastning for at kunne reducere livslange ophold på døgntilbud. Aflastning for forældre til børn med handicap, giver børn med handicap bedre mulighed for at vokse op sammen med deres forældre.

Inatsisartutloven om støtte til personer med handicap giver Naalakkersuisut mulighed for at tilbyde kommunerne mulighed for aflastning på døgntilbud. Der er endnu ikke

oprettet aflastningspladser på døgntilbuddene. Derfor igangsættes følgende indsatser:

- Socialstyrelsen vil samarbejde med kommunerne om at afdække behovet for aflastningspladser på de landsdækkende døgntilbud og efterfølgende oprette disse pladser. Formålet er, at flere med handicap kan blive i eget hjem. Kommunerne har, som det ser ud, et potentiale for at udnytte ressourcer bedre end i dag. Behovsafdækningen skal give anbefalinger til, hvordan Selvstyret og kommunerne i fællesskab kan sørge for, at flere borgere på lang sigt kan klare sig i kommunale botilbud frem for Selvstyrets døgntilbud. Den dermed frigjorte kapacitet på Selvstyrets døgntilbud kan potentielt benyttes til aflastningspladser.
- Socialstyrelsen vil samarbejde med kommunerne om at give bedre muligheder for at arrangere aflastning for børn med handicap under 18 år i plejefamilier. Formålet er, at flere børn med handicap kan blive boende sammen med deres forældre fremfor på et døgntilbud.

3.1.5 Målrettede kurser om handicapområdet

Socialstyrelsen afholder kurser for kommunale sagsbehandlere på handicapområdet og for bisiddere for personer med handicap. Socialstyrelsen har en stor opmærksomhed rettet mod behovet for opkvalificering og tilpasning til kommunernes behov for løbende og gentagen opkvalificering. Kommunerne, Tilioq, Grønlands Råd for Menneskerettigheder og handicapforeninger har blandt andet peget på et stort behov for at styrke følgende områder:

- Tværfagligt samarbejde og sektoransvarlighed
- Udarbejdelse af handleplaner og kvaliteten af sagsbehandling i det hele taget
- Kommunernes kvalitetsstandards på handicapområdet; kvalitetsstandards bør i det hele taget være mere detaljerede således, at borgere kan se, hvilken støtte de har ret til
- Styrket fokus på borgerens rettigheder i sagsbehandlingen

Socialstyrelsen vil i 2024 bl.a. udvikle og afholde et kursus i systematisk sagsbehandling på handicapområdet på baggrund bl.a. Ombudsmandens myndighedsguideⁱⁱ.

I 2024 vil Socialstyrelsen desuden afholde onlineoplæg for kommunale sagsbehandlere og ledere på handicapområdet med følgende emner: statusrapport, handleplan, udviklingsplan, udredning, besøgsrejser, ændring eller ophør af støtte, regulering af takster, støttemuligheder og evaluering og plan.

I 2025 vil Socialstyrelsen afholde kurser i den nye Inatsisartutlov om støtte til personer med handicap, som forventes fremlagt og vedtaget på Inatsisartuts Efterårs-samling 2024.

ii Ombudsmandens myndighedsguide: <https://www.ombudsmand.gl/myndighedsguide>

3.2 Indsatsområde 2: Mere sammenhængende uddannelsesforløb

Departementet for Børn og Unge og Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke er ansvarlig for udvikling, implementering, opfølgning og justering af initiativer inden for indsatsområde 2.

Departementet for Børn og Unge er ansvarlig for førskoleområdet og Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke er ansvarlig for grundskolen samt ungdomsuddannelser, erhvervsuddannelser og videregående uddannelser. Tiltagene og udviklingen heraf koordineres tæt mellem de relevante departementer med det formål at skabe et sammenhængende forløb for den enkelte elev fra førskole til færdiguddannet.

Tiltagene i indsatsområde 2 bidrager især til efterlevelsen af følgende artikler i Handicapkonventionen:

- Artikel 7 om børn med handicaps rettigheder
- Artikel 19 om retten til et selvstændigt liv
- Artikel 24 om retten til uddannelse
- Artikel 27 om arbejde og beskæftigelse

3.2.1 Tiltag vedr. førskoleområdet

Socialstyrelsens Afdeling for Børns Udvikling har ansvaret for udviklings- og implementeringsopgaverne på førskoleområdet, der omfatter børn i alderen 0-6 år. Tidlig opsporing af eventuelle særlige behov hos børn med handicap i dagtilbud er afgørende for børnenes overgang til skole og generelle trivsel og udvikling gennem livet.

Tidlig opsporing

Socialstyrelsens førskolekonsulenter har stor erfaring med at opkvalificere personale i dagtilbud over hele landet. Konsulenterne har de senere år haft fokus på at hjælpe personalet til at opdage tegn på mistrivsel. Erfaringer fra dette arbejde kan bruges som en model for opsporing af særlige behov på handicapområdet, da det ofte vil være en anderledes adfærd, som personalet skal være opmærksom på. Socialstyrelsen vil derfor udbyde kurser og lave materialer om opsporing af særlige behov på handicapområdet. Materialet skal være brugbart for personale med ingen eller begrænset pædagogisk uddannelse. Materialet og undervisningen skal gøre brug af elektroniske og webbaserede hjælpemidler for, at personale på mindre og afsidesliggende bosteder også får gavn af undervisningen.

Handlevejledning ved formodning om særligt behov for støtte

Socialstyrelsen vil understøtte personalet i dagtilbud i at opdage tegn på, at et barn har et behov for en særlig indsats eller et særligt behov for støtte. Derfor udarbejder

Socialstyrelsen en handlevejledning, som personalet kan bruge, når de opdager tegn på, at et barn muligvis har behov for særlig støtte relateret til handicap. Handlevejledningen skal bl.a. indeholde en beskrivelse af, hvor personalet kan søge råd og vejledning til det videre forløb, når de har vurderet, at et barn har et behov for særlig støtte.

Mere inkluderende pædagogiske principper

Udredning af børn tager lang tid og Sundhedsvæsenet har ofte ikke kapacitet til psykiatriske udredninger af børn. Derfor er der behov for at skabe og fremme en pædagogisk tilgang, der kan rumme børn med særlige behov inden for handicapområdet. Departementet for Børn og Unge har i samarbejde med PI/SPSⁱⁱⁱ igangsat et arbejde med at udvikle og uddybe uddannelses- og kursustilbud på dette område. Kursustilbuddene skal være afstemt med dagtilbuddenes behov.

Internationalt er der en stigende tendens til at arbejde ud fra specialpædagogiske principper i de almenpædagogiske miljøer. Dette er til gavn for børn med og uden særlige behov^{iv}.

I 2024 udvikler PI/SPS moduler under den Specialpædagogiske Diplomuddannelse, som skal imødekomme dette behov i daginstitutionerne. Modulerne skal kunne tages som enkeltstående moduler og indgå som led i Specialpædagoguddannelsen for ansatte i daginstitutioner. I forbindelse med udvikling af modulerne, vil Socialstyrelsens Afdeling for Børns Udvikling etablere en dialog med PI/SPS omkring relevante emner og fagligt indhold, der imødekommer daginstitutionernes behov.

3.2.2 Folkeskolen

Børn med handicap har ret til at modtage undervisning af samme kvalitet som børn uden handicap. I folkeskolen er udgangspunktet, at elever skal rummes i en stamklasse. Derfor er der behov for at foretage en rimelig tilpasning af undervisningen og de øvrige forhold i den enkelte klasse, hvis et eller flere børn har behov for dette. I de tilfælde hvor det er til elevens bedste at modtage undervisning i en specialklasse, skal dette naturligvis være tilgængeligt.

Elever i specialklassen skal have adgang til at gå til afgangsprøve

En rapport fra Uddannelsesstyrelsen viser, at kun 12,6% af 10. klasse-elever i specialklasser gik til folkeskolens afgangsprøve i et eller flere fag i perioden 2017-2021. Heraf blev 87% helt fritaget for at gå til afgangsprøve (Uddannelsesstyrelsen, 2022, s. 6). Naalakkersuisut anser dette for en utilfredsstillende lav andel. En succesfuld skolegang har afgørende betydning for børns trivsel og livskvalitet hele livet igennem (Mortensen, Andreasen, & Tegtmejer, 2020; Vinnerljung, Berlin, & Hjern, 2010). Det er

iii PI/SPS: Perorsaanermik Ilinniartik/ Socialpædagogisk Seminarium

iv Se f.eks. rapporten: Evaluerings af Nest i Aarhus 2015-2019 (PPR, Børn og Unge, Aarhus Kommune, 2019).

afgørende at støtte børn med funktionsnedsættelser i at gå til folkeskolens afgangsprøve, da folkeskolens afgangsprøve giver gode forudsætninger for at komme videre i uddannelsessystemet.

For at nedbringe antallet af unge, der ikke tager afgangsprøven, har Uddannelsesstyrelsen udgivet vejledningen "Prøve på særlige vilkår og fritagelse" (Uddannelsesstyrelsen, 2020). Vejledningen tydeliggør muligheder for hjælpemidler og tilpasning, regelgrundlag og skolelederes ansvar for at anvende regler på området korrekt. Uddannelsesstyrelsen har kontinuerligt fokus på at vejlede kommuner og skoler i at varetage deres ansvar for at tilpasse afgangsprøver til elevers særlige behov.

Uddannelsesstyrelsen vil i samarbejde med skolerne fortsat arbejde for, at flere elever gennemfører folkeskolens afgangsprøver. Til dette formål er det hensigtsmæssigt at sikre, at alle implicerede parter bliver bekendt med Selvstyrets bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i folkeskolen. Formålet med dette er, at arbejdet i skolen tager udgangspunkt i bekendtgørelsen. Med dette for øje skal det sikres, at skolerne træffer den rette beslutning om, hvorvidt eleven skal deltage i prøver under særlige vilkår eller fritages for samtlige eller enkelte prøver. Dette kan ske i samarbejde med MISI^v.

Der skal konkret arbejdes med:

- Implementering af Selvstyrets bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i folkeskolen, og dertil vejledning for bekendtgørelsen og vejledning for prøver på særlige vilkår og fritagelse.
- At udvikle kriterier for faglig begrundelse til vurdering og beslutning om elevens deltagelse til prøve på særlige vilkår samt fritagelse for prøve.
- Herudover er Uddannelsesstyrelsen begyndt at revidere Hjemmestyrets bekendtgørelse om den afsluttende evaluering i folkeskolen. På den måde bliver prøvedisciplinerne mere tidssvarende og tager mere hensyn til elevernes daglige undervisning, som foregår med digitale hjælpemidler, adgang til internettet mv.

Specialundervisning i folkeskolen: Behov for uddannelse og efteruddannelse

Iflg. handicapredøgørelsen (s. 42) er der stor mangel på specialuddannede lærere. Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke vil samarbejde med Institut for Læring ved Ilisimatusarfik om at uddanne flere lærere med kompetencer inden for specialundervisning. Dette er desuden en del af den kommende *Strategi- og handleplan for uddannelse, efteruddannelse og kurser for ansatte på handicapområdet* (se afsnit 3.3), som udgives i 2024.

^v MISI: Perorsaaniikkut tarnip pissusaatigut siunnersuineq/
Pædagogisk-psykologisk rådgivning

Initiativerne består bl.a. i.:

1. Online kompetencegivende efteruddannelsesforløb i specialpædagogik for lærere og ressourcelærere, der underviser elever med særlige behov eller elever i komplicerede læringssituationer på flere specialpædagogiske felter.
2. At øge rekrutteringen til Specialpædagogisk Diplomuddannelse for undervisere.
3. Eventuelt at øge undervisning i specialdidaktik/ pædagogik på den almene læreruddannelse.
4. At skabe et større fokus på specialpædagogik i den nyeste studieordning fra 2022.

Kurser og vejledning for folkeskolelærere og skolekonsulenter

Uddannelsesstyrelsen kan bidrage med kurser, vejledningsmateriale og rådgivning til lærere om specialundervisning. Uddannelsesstyrelsen har store udfordringer med at tiltrække skolekonsulenter med viden om specialområdet. Det er nødvendigt for Uddannelsesstyrelsen at tiltrække, fastholde og opkvalificere skolekonsulenter der har den rette viden. Uddannelsesstyrelsens skolekonsulenter skal igen opkvalificere og vejlede skolelærere lokalt, således viden forankres og spredes lokalt. På førskoleområdet er der gjort værdifulde erfaringer med den såkaldte "train-the-trainer-metode" i et samarbejde med den danske Styrelse for Uddannelse og Kvalitet (Social og indenrigsministeriet, Justitsministeriet, Naalakkersuisut, 2020, s. 50). På specialområdet vil Uddannelsesstyrelsen tilsvarende opsøge relevante samarbejdspartnere, herunder uddannelsesinstitutioner i Danmark.

Afdækning af behov inden for specialundervisning

Alle elever i folkeskolen skal have en handleplan, der angiver mål og retning for elevens udvikling. Handleplanen skal bruges til en systematisk evaluering og opfølgning af den enkelte elevs udbytte af undervisningen og være et centralt redskab til at inkludere elever med behov for en særlig indsats. For at lette arbejdet med handleplaner har Uddannelsesstyrelsen udarbejdet en skabelon for udarbejdelse af handleplanerne. Handleplanerne skal samtidig være tilgængelige, således andre uddannelsesinstitutioner kan drage fordele af indsatser, som i forvejen er foretaget for den enkelte elev.

Der er behov for viden om skolernes brug af handleplaner og handleplanernes betydning for elevers udbytte af undervisningen. Derfor vil Uddannelsesstyrelsen arbejde for at igangsætte kvalitative og kvantitative undersøgelser i skolerne. Undersøgelserne skal afdække specialtilbuddene i forhold til organisering, undervisning, inklusion, udslusning samt elevernes faglige og sociale udvikling og trivsel. Målet er at afdække, hvad lærere og kommuner har behov for, hvis de skal skabe en yderligere positiv udvikling for eleverne, hvad angår fagligt niveau, trivsel og sociale kompetencer.

Undersøgelsen skal munde ud i:

- En redegørelse indeholdende vurdering og konklusion af behov og mangler indenfor specialundervisningsområdet
- Handleplan med indsatsområder ift. ovennævnte behov skal udarbejdes med udgangspunkt i redegørelsen
- anbefalinger fra handleplanen skal resultere i oprettelse af kurser, uddannelser og efteruddannelser samt udvikling af praksis for arbejdet med elever med særlige behov

National handlingsplan til at afhjælpe læse- og skrivevanskeligheder eller ordblindhed

Inatsisartut har på Efterårssamlingen 2021 besluttet, at der skal udarbejdes en national handlingsplan til at afhjælpe læse- og skrivevanskeligheder eller ordblindhed blandt børn, unge og voksne. Uddannelsesstyrelsen er derfor i gang med udarbejdelsen af handlingsplanen og forventer at aflevere et udkast til endeligt beslutningsgrundlag til Naalakkersuisut ultimo 2024.

3.2.3 Ungdomsuddannelser, erhvervsuddannelser og overgangen til arbejde

Det er vigtigt at sikre, at der for personer med handicap er en tydelig overgangsfase fra ungdomsuddannelserne og erhvervsuddannelserne til beskæftigelse.

Løbende revision af lovgrundlaget på uddannelsesområdet

Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke vil have fokus på at tydeliggøre personer med handicaps rettigheder i den løbende revision af lovgrundlaget på uddannelsesområdet. Dette gælder både for folkeskole, ungdomsuddannelser, erhvervsuddannelser og videregående uddannelser.

Mere fleksible optagelsesvilkår på erhvervsuddannelser

Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke arbejder på at forbedre adgangen til erhvervsuddannelser for unge med handicap, som med rimelige tilpasninger undervejs i uddannelsesforløbet er i stand til at tage en ordinær erhvervsuddannelse. Dette er f.eks. sket ved at fjerne de daværende krav om, at den uddannelsessøgende skal have en aftale om en praktikplads forud for optagelse på en erhvervsuddannelse.

Specialenhed for ungdomsuddannelser, erhvervsuddannelser og arbejdsmarked

Der er behov for at skabe bedre muligheder for at få en praktikplads for unge med et handicap. Dette kræver desuden et godt samarbejde med praktikpladser og arbejdsgivere samt rådgivning om, hvordan arbejdspladser kan tilpasses personer med handicap. Derfor vil Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke oprette en specialenhed, der skal rådgive forældre, elever, uddannelsesinstitutioner, kommuner,

Majoria og virksomheder om, hvordan uddannelser og arbejdspladser kan tilpasse sig personer med handicaps særlige behov. Formålet er at skabe sammenhæng i uddannelsesforløb og overgang til arbejdsmarkedet.

Tættere samarbejde mellem brancheskoler og erhvervsliv

Der er i det hele taget behov for et tættere samarbejde mellem brancheskoler og arbejdsmarkedets parter. Formålet er at sikre et passende antal praktikpladser for unge med særlige behov. Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke igangsætter en afdækning af behov og muligheder for at etablere flere praktikpladser for målgruppen, samt afdækning og etablering af øgede støttetiltag og incitamenter for at sikre optag af lærlinge med særlige behov. Departementet for Sociale Anliggender, Arbejdsmarked og Indenrigsanliggender, samt kommunale beskæftigelses- og/eller socialforvaltninger inddrages i arbejdet.

Mulige tiltag for at sikre praktikpladser omfatter:

- Tættere opfølgning og øget støtte af eleven/ lærlingen i praktikperioden, f.eks. ved etablering af mentorordninger
- Øget tilskud til lærepladser
- Bedre muligheder for rimelige tilpasninger af uddannelsernes praktikforløb

Bedre tilgængelighed i uddannelsesbygninger

Tilgængelige bygninger er en forudsætning for, at personer med handicap kan uddanne sig. Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke vil udarbejde en sektorplan for udbedring af utilgængelige bygninger i uddannelsessektoren.

Særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse (STU)

Departementet for Børn og Unge, Departementet for Sociale Anliggender, Familier, Arbejdsmarked og Indenrigsanliggender og Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke indgår et samarbejde om at afdække mulighederne, herunder behovet for ny lovgivning, for at tilbyde en særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse (STU). Målgruppen vil være unge, der ikke er i stand til at tage en uddannelse på de ordinære uddannelsesinstitutioner med de støttemuligheder, der eksisterer der. Målet er at lave en uddannelse, der giver unge med handicap kompetencer, der er relevante på arbejdsmarkedet samt kompetencer til at leve et selvstændigt liv, der indeholder relevant og lønnet beskæftigelse. Målgruppens behov kræver, at uddannelsesforløbet og dets målsætninger tilpasses individuelt. Der er formentlig også mulighed for at trække på eksisterende uddannelsessteders ressourcer, ligesom tilbuddet bør ses i sammenhæng med kommende produktionsskolelignende forløb under Departementet for Sociale Anliggender, Familier, Arbejdsmarked og Indenrigsanliggender.

3.3 Indsatsområde 3: Bedre muligheder for uddannelse og opkvalificering af ansatte på handicapområdet

Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke er ansvarlig for udvikling, implementering, opfølgning og justering af initiativer inden for indsatsområde 3.

Tiltagene i indsatsområde 3 bidrager især til efterlevelsen af følgende artikler i Handicapkonventionen:

- Artikel 19 om retten til et selvstændigt liv
- Artikel 24 om retten til uddannelse
- Artikel 27 om arbejde og beskæftigelse

Inatsisartut har under Efterårssamlingen 2021 (pkt. 35) vedtaget, at Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke skal udarbejde en national strategi- og handleplan for uddannelse, efteruddannelse og kurser for ansatte på handicapområdet (herefter: strategi- og handleplanen). Strategi- og handleplanen skal komplementere nærværende *Handlingsplan for efterlevelse af FN' Konvention om rettigheder for personer med handicap 2024-2034*.

Strategi- og handleplanen har til formål at opkvalificere medarbejdere inden for handicapområdet for at sikre høj kvalitet i pleje og støtte til personer med handicap på tværs af sektorer. Strategien sigter mod at fremme kompetenceudvikling på alle uddannelsesniveauer samt sikre, at opkvalificeringsmulighederne er målrettede og tilgængelige for nuværende beskæftigede på området.

3.3.1 Uddannelsesindsatser på dag- og døgninstitutioner og døgntilbud

Både på dag- og døgninstitutioner og døgntilbud er andelen af ufaglært personale med 10. klasse som højeste uddannelsesniveau høj. En afdækning, der er udført i forbindelse med Strategi- og handleplanen viser, at dette er tilfældet for 56% af personalet. Behovet for målrettede opkvalificeringsmuligheder for ufaglært personale omfatter korte kurser og merituddannelsesforløb som modulopbyggede kursusforløb, hvor ufaglært personale opkvalificeres til faglært personale ved hjælp af realkompetencevurderinger (RKV).

RKV-merituddannelsesforløbene tages som 1-årige efteruddannelsesforløb, hvor ufaglærte ansatte fastholdes på arbejdspladsen, mens de opkvalificeres til faglærte medarbejdere. Dette er et væsentligt opkvalificeringstiltag, som arbejdsgivere og ansatte på tværs af handicapområdet kan benytte for at nedbringe antallet af ufaglært personale på dag- og døgninstitutioner og døgntilbud. Dette målrettede opkvalificeringstiltag udgør en prioriteret indsats på dag- og døgninstitutions- samt døgntilbudsområdet, hvor ufaglært personale kan uddanne sig til socialhjelper, sundhedshjelper eller støtteperson. Departementet for Sociale Anliggender, Familier,

Arbejdsmarked og Indenrigsanliggender og Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke samarbejder om at opretholde denne igangværende uddannelsesindsats for at nedbringe andelen af ufaglært personale.

Ligeledes har der længe været efterspurgt specialiseret efteruddannelse for uddannet socialpædagogisk personale og modulkurser på videregående niveau. PI/SPS har udviklet en specialpædagogisk modulopbygget diplomuddannelse for pædagogisk personale, der blandt andet indeholder specialiserede moduler målrettet ansatte på handicapområdet. Den Specialpædagogiske Diplomuddannelse startede i 2023.

3.3.2 Uddannelsesindsatser på det socialfaglige område

Der uddannes for få socialrådgivere og der er behov for at styrke området, hvorfor Departementet for uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke vil nedsætte en arbejdsgruppe, som skal afdække området i forhold til at sikre flere uddannede socialrådgivere. Bachelor i socialt arbejde udbydes fra Ilisimatusarfik, og i tillæg hertil udbydes i samarbejde med PI/SPS en socialfaglig akademiuddannelse "Rådgiver i Socialt arbejde" samt erhvervsuddannelsen "Rådgivningsassistentuddannelsen". Efteruddannelserne evalueres i 2026 med henblik på at sikre, at de opfylder behovene for opkvalificering af socialfaglige ansatte på handicapområdet.

3.3.3 Uddannelsesindsatser inden for rehabilitering og habilitering

Der er identificeret et behov for at styrke rehabiliterings- og habiliteringsindsatser i primært kommunerne. Derfor vil Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke nedsætte en arbejdsgruppe, som skal afdække behovet for at udbyde fysioterapeut- og ergoterapeutuddannelser. Dette skal ske i samarbejde med Peqqissaanermik Iliniarfik i 2025.

3.4 Indsatsområde 4: Et mere rummeligt arbejdsmarked for personer med handicap

Departementet for Sociale Anliggender, Familier, Arbejdsmarked og Indenrigsanliggender er ansvarlig for udvikling, implementering, opfølgning og justering af initiativer inden for indsatsområde 4.

Tiltagene i indsatsområde 4 bidrager især til efterlevelsen af følgende artikler i Handicapkonventionen:

- Artikel 19 om retten til et selvstændigt liv
- Artikel 27 om arbejde og beskæftigelse

Det er et stort problem, at personer med handicap generelt har et lavere uddannelsesniveau end den generelle befolkning. Mange forlader folkeskolen uden at aflægge afgangsprøve (Uddannelsesstyrelsen, 2022). Dermed har en stor andel ikke formelle kompetencer, der giver adgang til videre uddannelse og dermed beskæftigelse. NIIK og Tilioq har tidligere påpeget dette som en væsentlig mangel (NIIK og Tilioq, 2021). Nedenstående initiativer skal forbedre tilpasningen og støttemuligheder for personer med handicap på arbejdsmarkedet og løfte uddannelsesniveauet for personer med handicap. Kurser og produktionsskolelignende forløb skal ikke erstatte ordinær uddannelse. Det er fortsat første prioritet, at personer med handicap har mulighed for at deltage i ordinær uddannelse med de tilpasninger, der er nødvendige. Opkvalificeringsforløb og lignende er et supplerende tilbud om at løfte kompetenceniveauet og gennem f.eks. revalideringsforløb og dertilhørende engangsydelser kan arbejdspladsen gøres mere tilgængelig for personer med handicap.

3.4.1 *Personale ved Majoriaq skal have kurser i at understøtte borgere med handicap*

Departementet for Sociale Anliggender, Familier, Arbejdsmarked og Indenrigsanliggender finansierer opkvalificering af personale ved Majoriaq. Departementet for Sociale Anliggender, Familier, Arbejdsmarked og Indenrigsanliggender vil arbejde på at give personalet ved Majoriaq kurser i det konkrete og tværfaglige arbejde med borgere med forskellige handicap. Dette vil ske som et tema i revalideringskurserne. Tilioq vil i stort omfang blive involveret i arbejdet i forhold til kursernes faglige indhold. Departementet for Børn og Unge og Socialstyrelsen kan også bidrage med forslag til emner og kursusudbydere.

3.4.2 *Produktionsskolelignende forløb*

Som nævnt er der en stor gruppe, som mangler et relevant tilbud om opkvalificering til arbejde. Derfor arbejder Naalakkersuisut på at oprette produktionsskolelignende forløb. Forløbene skal være praktiske uddannelsesstilbud med vægt på læring gennem praktisk arbejde. Forløbene tilpasses individuelt til elevernes behov. Målgruppen for forløbene er unge under 25 år, som ikke har forudsætningerne for at påbegynde en

uddannelse. Forløbene er dermed ikke en erstatning for det ordinære uddannelsessystem, men en ordning, der skal forberede unge til at søge ind på en uddannelse. En del af målgruppen vil forventeligt have et handicap. Derfor er produktionsskolelignende forløb en god mulighed for unge med et handicap, der ønsker at uddanne sig og senere komme i arbejde. Produktionsskolelignende forløb skal ses i sammenhæng med udviklingen af STU i Grønland (se indsatsområde 2). STU henvender sig til en målgruppe som er længere fra arbejde og uddannelse end målgruppen for Majoriaq og de produktionsskolelignende forløb.

3.4.3 *Borgermøder arrangeret af Majoriaq*

Handicapforeningerne og Tilioq fremhæver behovet for viden om handicap blandt arbejdsgivere, og hvad det vil sige at have en person med et handicap ansat. Derfor vil Majoriaq i alle centre (17 centre på landsplan) arrangere borgermøder vedrørende personer med handicaps muligheder for opkvalificering, uddannelse og omskoling. Tilioq vil blive inddraget i et samarbejde om borgermøderne, da de har den nyeste viden og faglighed indenfor handicapområdet.

3.5 Indsatsområde 5: Adgang til sundhedsydelser

Departementet for Sundhed er ansvarlig for udvikling, implementering, opfølgning og justering af initiativer inden for indsatsområde 5.

Tiltagene i indsatsområde 5 bidrager især til efterlevelsen af følgende artikler i Handicapkonventionen:

- Artikel 25 om retten til sundhed
- Artikel 26 om habilitering og rehabilitering

3.5.1 Psykiatri

Det Grønlandske Sundhedsvæsen står over for store udfordringer, særligt hvad angår rekruttering af personale. Dette gælder for Sundhedsvæsenet i det hele taget og for psykiatrien i særdeleshed. Selvom rekruttering er et vedvarende fokus for Sundhedsvæsenet, har det i en længere periode ikke været muligt at besætte et tilstrækkeligt antal stillinger til at opretholde et optimalt behandlingstilbud inden for det psykiatriske område. Naalakkersuisut har derfor initieret flere tiltag.

Styrkelse af børne- og ungepsykiatrisk område

Patienter i børne- og ungepsykiatrien på Psykiatrisk Område A1 har været negativt påvirket af at være organisatorisk og fysisk tilknyttet voksenpsykiatrien. Derfor skal strukturen ændres, så der etableres et separat fagområde for børne- og ungepsykiatrien, hvilket vil højne stabiliteten og fagligheden på området.

Tværsektorielt samarbejde

Samarbejdet mellem Sundhedsvæsenet og kommunerne med fokus på effektivisering af arbejdsgange skal styrkes, så indstillinger til udredning i psykiatrien kan forbedres.

Udarbejdelse af en langsigtet udviklingsplan

Departementet for Sundhed har igangsat et arbejde med en langsigtet udviklingsplan. Udviklingsplanen har til formål at beskrive konkrete forslag til initiativer til bedre opsporing, udredning og behandling i psykiatrien.

Rapporten, som ligger til grund for de videre initiativer, er udarbejdet i Samarbejde med VIVE^{vi}, som har arbejdet med data indsamlet fra aktører på området. I samarbejde med relevante parter arbejdes der videre med et handlingskatalog med fokus på implementering af løsningsforslagene.

^{vi} VIVE: Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Øget samarbejde og rotationsordninger med Danmark

Naalakkersuisut har henvendt sig til den danske regering med ønsket om at øge samarbejdet på sundhedsområdet med særlig fokus på psykiatrien. I henvendelsen er der efterspurgt øgede muligheder for rotationsordninger med hospitaler i Danmark. Formålet er at sikre det nødvendige personale til gavn for patienterne herunder patienter med handicap.

Ny psykiatribygning

Psykiatrisk Område A1's fysiske rammer er generelt ikke tidssvarende, og derfor har der længe været et ønske om at forbedre forholdene via byggeri af en ny psykiatribygning ved Dronning Ingrid's Hospital. Psykiatrien vil i det kommende årti i høj grad blive formet af de kommende nye psykiatrifaciliteter i Nuuk, som vil sikre bedre rammer for både patienter og personale.

Særligt forholdene i børnepsykiatrien vil blive forbedret med et afskærmet afsnit. Processen med etablering af den nye psykiatribygning er i flere omgange blevet forsinket, og for nuværende forventes opstart af byggeriet i efteråret 2024. Psykiatribygningen vil efter planen stå klar til ibrugtagning primo 2027.

Den nye psykiatribygning har plads til flere patienter, end Psykiatrisk Område A1 har i dag. Det medfører, at der vil blive behov for flere specialiserede medarbejdere, herunder flere læger, sygeplejersker, assistenter m.fl. Der vil derfor foretages en opnormering løbende over de kommende år, således den nødvendige behandling så vidt muligt er på plads, når den nye psykiatribygning er klar til ibrugtagning.

Sundhedskommission og sundhedsforlig 2023

I 2020 blev der nedsat en Sundhedskommission, som skulle komme med anbefalinger til en sundhedsreform. Kommissionens arbejde har blandt andet haft særlig fokus på rekruttering og fastholdelse, samt det psykiatriske område. Anbefalingerne udkom i foråret 2023.

Naalakkersuisut har i november 2023 indgået et forlig på sundhedsområdet mellem partierne Inuit Atagatiit, Siumut, Naleraq og Atassut, der fungerer som rammeaftale for en styrkelse af sundhedsområdet over det kommende årti. I lighed med Sundhedskommissionen er der i forliget særsærligt fokus på blandt andet rekruttering og fastholdelse samt psykiatri. I overensstemmelse med handicapkonventionens principper udformes nye initiativer under hensyntagen til tilgængeligheden for personer med handicap.

3.5.2 Den generelle adgang til sundhedsydelser

Handicapredegørelsen fremhæver, at personer med handicap har samme ret til behandling som andre. På visse områder savner personer med handicap en let og gennemskuelig adgang til særlige behandlingstilbud.

Behandlingstilbud vil altid kræve en sundhedsfaglig visitation, inden Sundhedsvæsenet starter et behandlingsforløb. Det er et vedvarende fokusområde, hvilke behandlingstilbud Det Grønlandske Sundhedsvæsen kan tilbyde borgerne i landet. Særligt det medicinske område er i hurtig udvikling, hvilket betyder, at der internationalt kommer flere specialiserede behandlingstilbud, som centraliseres udvalgte steder, idet specialiserede behandlinger ikke kan foretages på mindre sundhedsenheder. Det Grønlandske Sundhedsvæsen har et tæt samarbejde med Rigshospitalet i København, hvor patienter bosiddende i Grønland kan modtage specialiseret behandling, som ikke kan udføres i Grønland. Dette gælder både patienter med og uden et handicap.

Tegnsprogstolkning i Sundhedsvæsenet

Sundhedsvæsenet er forpligtet til at tilbyde tegnsprogstolkning til døve. Det er de pågældende afdelingers ansvar at bestille tegnsprogstolkning til den konkrete konsultation. Dette kan både foregå ved fysisk fremmøde samt over Microsoft Teams. Sundhedsvæsenet har en retningslinje herfor samt et udvalg af tolke, der ofte benyttes.

Adgang til specialiseret behandling

Handicapforeningerne fremhæver i Handicapredegørelsen (s. 68), at der er færre tilbud og mindre specialiserede tilbud i bosteder uden for Nuuk. Foreningerne fremhæver, at dette medfører en ringere kvalitet og lange ventetider på udredning. Det er ikke muligt i Det Grønlandske Sundhedsvæsen at opretholde specialiseret behandling uden for Nuuk. For patienter, uanset handicap, gælder det, at specialiseret behandling enten foregår ved specialistbesøg i patientens egen sundhedsregion, ved visitation til behandling i Dronning Ingrid's Hospital i Nuuk eller hos de hospitaler i Danmark som Sundhedsvæsenet har samarbejdsaftaler med.

Handicapforeningerne fremhæver i Handicapredegørelsen (s. 68), at det er en udfordring for personer med handicap, at der er stor udskiftning af personale. Dette medfører, at patienter ofte skal forklare forhold og/eller sygdom forfra. Udskiftning og rekruttering af personale er en løbende udfordring og indsats i Sundhedsvæsenet, som påvirker alle typer af patienter. Sundhedsvæsenet søger via journalisering af patient- og behandlingsoplysninger, at mindst mulig information går tabt i disse overgange. Sundhedsvæsenet benytter sig af tolke, hvor det er nødvendigt og har også udviklet retningslinjer herfor. Tolkene har så vidt muligt kendskab til den relevante dialekt. Ansatte i Sundhedsvæsenet har ansvar for at sikre rammen for en god konsultation, skabe en tryk relation og formidle den aftalte plan til patienten.

3.5.3 Fysisk tilgængelighed i Sundhedsvæsenets bygninger

Handicapredegørelsen viser, at tilgængeligheden i Sundhedsvæsenets bygninger generelt er af en relativt høj standard. Dog mangler enkelte tandklinikker plads til kørestolsbrugere, elevatorer og handicaptoiletter. Flere bygdekonsultationer mangler desuden handicaptoiletter. Der mangler blindeskrift i hele Sundhedsvæsenet. Sundhedsvæsenet har et massivt efterslæb på renovering af bygninger. Sundhedsvæsenet

skal tænke tilgængelighed for personer med handicap ind i den løbende renovering, vedligeholdelse og nybyggeri.

Naalakkersuisut skal udarbejde en samlet anlægssektorplan for de kommende 10 år, som skal beskrive fremtidige anlægs, renoverings- og investeringsbehov samt prioritering af de rette midler hertil. Resultatet af reinvesteringsplanen i både bygninger, materiel og udstyr vil komme alle patienter til gavn, herunder borgere med handicap.

3.5.4 Kontakten til Sundhedsvæsenet og information om Sundhedsvæsenets tilbud

Handicapredgørelsen fremhæver, at en gruppe borgere har svært ved at have kontakt med Sundhedsvæsenet. Dette kan blandt andet skyldes kommunikationsvanskeligheder, psykiske lidelser og kognitive funktionsnedsættelser.

Sundhedsvæsenet forsøger at imødekomme udfordringer af denne type ved at være opsøgende over for særligt udsatte grupper. På den baggrund er der etableret en mobil sundhedsklinik i Nuuk i samarbejde med Kofoeds Skole og Frelsens Hær, hvor sundhedskonsultationer ved sygeplejerske foregår skiftevist hver uge. Der vil typisk være tale om behandling af f.eks. eksem, øreproblemer, bevægeapparatsproblemer, luftveje, psykiske problemer mv. Der er også fysioterapeut og ergoterapeut, som er med hhv. hver anden og fjerde uge. De laver dels konsultationer med enkeltpersoner og holdtræning. Såfremt der er opgaver, som det mobile team ikke kan løse under konsultationerne, ringer de til læge og får patienterne ind i systemet på Dronning Ingrid's Hospital.

Sundhedsvæsenet har fokus på den generelle information om tilbud og aktiviteter. Aktuelt kører der en kampagne om, hvordan man kan kontakte sundhedsvæsenet. Adgangen til sundhedsinformation til alle grupper i samfundet, herunder personer med handicap, skal forbedres. Yderligere er lettere tilgængelighed og forståelighed for Sundhedsvæsenets nye hjemmeside et krav i udarbejdelsen heraf.

3.5.5 Bedre samarbejde om habilitering og rehabilitering mellem Sundhedsvæsenet og kommunerne

For at kunne opnå det bedst mulige funktionsniveau og den bedst mulige livskvalitet er det afgørende, at der er adgang til genoptræning efter et sygdomsforløb eller en ulykke. Dette kræver, at samarbejdet mellem Sundhedsvæsenet og kommunerne styrkes og udbygges. Det skyldes, at behandlingen i Sundhedsvæsenet forløber, indtil der ikke er yderligere behandlingspotentiale hos patienten, hvorefter kommunen overtager ansvaret for den vedligeholdende træning. Iflg. Handicapredgørelsen (s. 62) er der ansat fysioterapeuter på alle regionssygehuse. Ergoterapi indgår ikke i sundhedsvæsenets ydelseskatalog og tilbydes derfor i meget begrænset omfang. Ifm. udskrivelse af borgere med handicap er der et stort behov for at styrke indsatserne for at vedligeholde borgerens funktionsniveau. Dette vil kunne bidrage til at undgå, at patienterne forbliver indlagt på sygehus i længere tid efter endt behandling.

Sundhedsvæsenet har god erfaring med kommunale delestillinger inden for fysioterapien. Delestillinger gør, at træningsforløb kan fortsætte efter udskrivelse hos de samme sundhedsprofessionelle. Ordninger om delestillinger skal udbredes til flere dele af landet, da det styrker samarbejdet mellem sektorer til gavn for patienter og borgere.

Endvidere kan kommunerne visitere borgere med handicap til træningsforløb i Pissarsarfik med henblik på at vedligeholde eller måske forbedre borgerens funktionsniveau.

3.6 Indsatsområde 6: Et bedre datagrundlag

Departementet for Børn og Unge er ansvarlig for udvikling, implementering, opfølgning og justering af initiativer inden for indsatsområde 6.

Tiltagene i indsatsområde 6 bidrager især til efterlevelsen af følgende artikler i Handicapkonventionen:

- Artikel 31 om statistik og dataindsamling
- Artikel 32 om internationalt samarbejde

3.6.1 *Nyt sagsbehandlingssystem skal forbedre løbende opfølgning*

Naalakkersuisut planlægger at fremsætte lovforslag om støtte til personer med handicap, til Inatsisartuts Efterårssamling 2024. Der foreslås en ny bestemmelse om pligt til at anvende et fællesoffentligt IT-system, hvortil der skal udvikles en handicap-app til sagsbehandlingen af handicapsager. Det foreslås, at loven træder i kraft 1.1.2025, men at pligten til at anvende det digitale sagsbehandlingssystem træder i kraft 1.1.2026. Begrundelsen for dette er dels, at der skal afsættes tid til udvikling af handicap-app'en, migrering af sager og sagsakter til det digitale system, kurser og sidemandsoplæring af de kommunale sagsbehandlere samt udvikling af materialer til støtte for de kommunale sagsbehandlere.

Digitaliseringen af handicapsagsbehandlingen giver væsentligt bedre muligheder for at trække data og danne statistikker. Der er efter gældende lov om støtte til personer med handicap pligt for kommunerne til at fremsende statistiske oplysninger til Naalakkersuisut, når Naalakkersuisut anmoder om det. Grønlands Statistik og Departementet for Børn og Unge er i samarbejde herom.

I det nordiske samarbejde indgår et fokus på statistik, bl.a. på handicapområdet. Der er opsat nordiske mål, hvor formålet er at kunne sammenligne forhold for personer med handicap på tværs af Norden. I det nordiske samarbejde er der fokus på at udarbejde og sammenstille statistik inden for fire områder: diskriminering, uddannelse, arbejdsliv og tilgængelighed (Nordisk Ministerråd, 2022, s. 10). I forlængelse heraf vil Departementet for Børn og Unge desuden afsøge mulighederne for, hvordan der også kan indhentes data om trivslen blandt personer med handicap.

3.6.2 *Spørgsmål om handicap kommer til at indgå i de kommende befolkningsundersøgelser og HBSC*

Befolkningsundersøgelsen foretages hver 4.-6. år og udføres af Statens Institut for Folkesundhed i Grønland for Grønlands Selvstyre. Undersøgelsen har til formål at give en status på folkesundheden ved at belyse sundhed og sygelighed i befolkningen samt udviklingen i sundhed og sygelighed over tid. Næste dataindsamling finder sted i 2024, hvor forskerne for første gang vil spørge, om respondenterne har et handicap. Formålet er at muliggøre nærmere undersøgelser og sammenligninger af personer med handicap med den øvrige befolkning.

Ud over befolkningsundersøgelsen vil den kommende Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) også inddrage spørgsmål om selv vurderet handicap. Her spørges skolebørn fra 5.-10. klasse, om de har en kronisk sygdom eller et handicap. Såfremt barnet svarer ja, vil der også blive spurgt ind til brug af medicin samt handicappets betydning for barnets skolegang. Dataindsamling i forbindelse med HBSC-undersøgelsen vil foregå i 2024.

3.6.3 *Departementet for Børn og Unge udgiver i samarbejde med Grønlands Statistik statistiske opgørelser om personer med handicap*

Departementet for Børn og Unge har udgivet to statistiske publikationer om personer med vidtgående handicap med data under den tidligere lovgivning om hjælp til personer med vidtgående handicap. Grønlands Statistik bidrog til dette arbejde med behandling af indkomne opgørelser og udarbejdelse af tabeller.

Med gældende Inatsisartutlov om støtte til personer med handicap fra 2019 er der kommet et nyt grundlag for statistik. Departementet planlægger at udgive publikationer om statistik på handicapområdet, når handicapsagsbehandlingen er blevet digitaliseret. Dette påregnes igangsat pr. 1.1.2026. Publikationerne vil blive udarbejdet i samarbejde med Grønlands Statistik med udgangspunkt i Grønlands Statistiks opgørelser og tal.

Departementet for Børn og Unge vil ligeledes have fokus på, at der indhentes og bearbejdes data vedrørende køn i relation til handicap. Dette er begrundet med, at særligt kvinder og piger med handicap er i risiko for at blive udsat for multidiskrimination, jf. artikel 6 i FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap.

3.7 Indsatsområde 7: Bedre boliger og botilbud

Departementet for Boliger og Infrastruktur er ansvarlig for udvikling, implementering, opfølgning og justering af initiativer inden for indsatsområde 7.

Tiltagene i indsatsområde 7 bidrager især til efterlevelsen af følgende artikler i Handicapkonventionen:

- Artikel 19 om retten til et selvstændigt liv
- Artikel 28 om tilstrækkelig levestandard og social tryghed

Handicapdegraderingen viser, at der i Grønland er en generel mangel på egnede boliger til personer med handicap. Der er ofte lang ventetid på boliger, hvilket medfører, at en del personer med handicap bor i boliger, der ikke er velegnede. Derudover er der mangel på ældreboliger, samt mangel på handicapvenlige bygninger i bl.a. skoler og børnehaver.

Kommunerne og Selvstyret står for en stor andel af nybyggeri og renovering af eksisterende byggeri. Derfor vil det være et stort fremskridt, at kommunerne og Selvstyret har fokus på tilgængelighed i bygninger. En mulig fremgangsmåde er at tilføje regler i lokalplanlægningen, omhandlende opførelsen af handicapvenlige boliger. Hensynet til tilgængelighed bør desuden iagttages ved renovering af eksisterende bygninger. Et eksempel kunne være at etablere elevatorer i bygninger med flere etager, eller udbygge handicapvenlige adgangsforhold mellem bolig og vejnet. Da det kan være svært at opføre elevatorer i mange eksisterende bygninger, bør den eksisterende bygningsmasse udnyttes bedst muligt. Dette kan bl.a. ske ved at personer med handicap prioriteres på ventelisten til boliger, som er egnede til den enkeltes funktionsnedsættelse.

Ved kommende renoveringer af eksisterende institutionsbygninger skal der være særlig fokus på, at eksisterende sikkerhedsforhold som f.eks. brandslukningsudstyr, alarmsystemer samt flugtveje opjusteres til nutidige standarder, samt at der tages det fornødne hensyn til beboernes mobilitet og forskellige handicaps m.m.

3.7.1 *Nyt bygningsreglement indeholder bedre regler om tilgængelighed*

Det kommende bygningsreglement indeholder udvidede bestemmelser om bygningers tilgængelighed. Det kommende bygningsreglement omfatter også ombygning og renovering. Dermed vil de forbedrede regler om tilgængelighed komme personer med handicap til gode, idet en større del af bygningsmassen forventeligt vil blive gjort tilgængelig i forbindelse med renovering og ombygning.

3.7.2 Standardkoncept for indretning af handicapvenlige botilbud

Departementet for Boliger og Infrastruktur har udviklet et standardkoncept for opførelse af botilbud for personer med handicap. De første bygninger af denne type er i 2022 taget i brug af Sungiusarfik Ikinngut i Ilulissat. Projektet er opbygget som modulbyggeri, hvor hvert modul indeholder fem bo-enheder, fællesarealer samt personalefaciliteter. Projektet er udarbejdet med særlig fokus på tilgængelighed og handicapvenlige løsninger. Indretningen følger tidssvarende standarder og sikrer gode, trygge og hjemlige rammer for beboere. Hver bo-enhed er således indrettet med tekøkken og eget badeværelse.

Dette standardkoncept tager desuden udgangspunkt i fleksibilitet, således konceptet kan anvendes til andre formål, hvis der skulle blive behov i fremtiden. Det betyder, at det vil være muligt at ændre bygningernes anvendelse til andre målgrupper, f.eks. ældre eller unge.

Med standardkonceptet er grunden lagt for, at nybygnings- og udvidelsesprojekter på døgntilbuddene fremover vil kunne følge en fastlagt plan og dermed gennemføres billigere og mere effektivt.

3.7.3 Afdækning af årsager til boligmangel

En del af boligmanglen for personer med handicap skyldes mangel på egnede boliger. Visse steder er problematikken, at huslejen for nyere handicapvenlige boliger er høj ift. personer med handicaps indtægt. Naalakkersuisut vil arbejde for at afdække problematikens omfang og i samarbejde med kommunerne finde frem til en løsning for at sikre, at personer med handicap har adgang til en egnet bolig. Departementet for Børn og Unge er ansvarlig for dette tiltag, som gennemføres i samarbejde med Departementet for Boliger og Infrastruktur.

3.8 Indsatsområde 8: Forbedrede rammer for frivillighed og foreninger på handicapområdet

Departementet for Børn og Unge er ansvarlig for udvikling, implementering, opfølgning og justering af initiativer inden for indsatsområde 8.

Tiltagene i indsatsområde 8 bidrager især til efterlevelsen af følgende artikler i Handicapkonventionen:

- Artikel 8 om bevidstgørelse
- Artikel 29 om deltagelse i det politiske og offentlige liv
- Artikel 33 om national gennemførelse og overvågning

3.8.1 *Understøttelse af handicapforeningers arbejde*

Der er behov for at understøtte foreninger på handicapområdet bedre. I denne sammenhæng har Tilioq anbefalet, at handicapforeninger får et fast tilskud fra tipsmidler (Tilioq, 2022, s. 23). Formålet med dette er at sikre, at foreningerne har en fast finansiering, som ikke er begrænset til enkelte projekter. Dette vil give foreningerne mulighed for at opbygge en organisation og bedre mulighed for at søge yderligere midler ved fonde og lignende.

Naalakkersuisut har i 2024 igangsat et arbejde vedrørende en eventuel omlægning af støttemidler til handicapforeninger. Der er til dette formål nedsat en arbejdsgruppe, der skal afsøge mulighederne herfor. Et af forslagene er bl.a. at ændre fordelingen af midler fra visse spil (tidligere kaldt tips- og lottomidler). En ændring af fordelingen af midler fra visse spil kan understøtte en kontinuerlig drift og en langsigtet planlægning af handicapforeningernes arbejde.

3.8.2 *Hjemmeside om frivilligt socialt arbejde er en værdifuld ressource for foreninger*

Socialstyrelsen har oprettet og driver en hjemmeside om frivillighed, som indeholder værdifulde ressourcer for foreninger^{vii}.

^{vii} Socialstyrelsens hjemmeside om frivillighed: https://paarisa.gl/frivillighed?sc_lang=da

3.9 Indsatsområde 9: Oplysning om handicap skal mindske diskrimination og fordomme

Departementet for Børn og Unge er ansvarlig for udvikling, implementering, opfølgning og justering af initiativer inden for indsatsområde 9.

Tiltagene i indsatsområde 9 bidrager især til efterlevelsen af følgende artikler i Handicapkonventionen:

- Artikel 8 om bevidstgørelse

Naalakkersuisut har en målsætning om at øge kendskabet til handicap i befolkningen generelt. Formålet er at mindske diskrimination og fordomme. Dette indsatsområde hænger tæt sammen med det foregående. Bedre vilkår for handicapforeningerne vil forbedre deres muligheder for at lave oplysningskampagner og gøre handicap mere synligt.

3.9.1 *Vejledning i integration af handicapperspektiv*

Departementet for Børn og Unge vil i samarbejde med handicapforeninger, Tilioq og Socialstyrelsen udvikle en vejledning i, hvordan embedsmænd og sagsbehandlere indtænker handicapperspektivet i deres arbejde med udvikling og lovgivning mv. Vejledningen skal være brugbar for både centraladministration og kommuner. Vejledningen skal give konkret viden om, hvordan handicapperspektivet integreres tidligt i en proces og som en nødvendig del af en proces.

3.9.2 *Naalakkersuisut har øget bevillingen til Tilioq*

Handicaptalsmandsinstitutionen Tilioq er nedsat ved lov og har blandt andet til formål at oplyse om handicap, personer med handicaps forhold og bekæmpe stereotyper, tabuer og fordomme. På Finansloven 2023 blev Tilioqs bevilling øget fra 3,5 til 5 mio. kr. Dermed har Naalakkersuisut skabt forbedrede rammer for, at Tilioq kan varetage de opgaver, institutionen ved lov er pålagt.

3.10 Indsatsområde 10: Viden om seksualitet og forebyggelse af seksuelle overgreb mod personer med handicap på døgntilbud

Departementet for Børn og Unge og Socialstyrelsen er ansvarlig for udvikling, implementering, opfølgning og justering af initiativer inden for indsatsområde 10.

Handlingsplanens 10. indsatsområde skal sikre en forbedret indsats og praksis inden for døgntilbuddenes viden om seksualitet og forebyggelse af seksuelle overgreb mod mennesker med handicap.

På foranledning af Departementet for Børn og Unge iværksatte Center for Folkesundhed i Grønland og Ilisimatusarfiks Center for Arktisk Velfærd i 2022 en uvildig undersøgelse med fokus på blandt andet seksualitet og forebyggelse af seksuelle overgreb og krænkelse på døgntilbud for mennesker med handicap. Undersøgelsen resulterede i tre rapporter med dertilhørende anbefalinger. Resultater og anbefalinger fra rapporten Forhold omkring seksualitet og seksuelle overgreb på døgntilbud til mennesker med handicap (herefter rapporten) danner grundlag for nærværende indsatsområde (Statens Institut for Folkesundhed, 2023).

I kraft af ovennævnte rapporters indhold, er det nødvendigt med et skærpet fokus på og iværksættelse af initiativer der vedrører seksualitet, seksuelle rettigheder og forebyggelse af seksuelle krænkelse og overgreb mod personer med handicap.

Tiltagene i indsatsområde 10 bidrager især til efterlevelsen af følgende artikler i Handicapkonventionen:

- Artikel 16 om frihed for udnyttelse, vold og misbrug
- Artikel 19 om retten til et selvstændigt liv
- Artikel 25 om retten til sundhed

3.10.1 Seksualundervisning til ledere og personale

I rapporten fremhæves det, at ledere og personale på de fleste døgntilbud mangler viden om beboernes seksuelle rettigheder og behov. Derudover mangler ledere og personale værktøjer til, hvordan de kan tale med beboerne om seksualitet. Der er derfor behov for, at ledere og personale på døgntilbuddene modtager seksualundervisning med jævne mellemrum. Undervisningen skal bl.a. have fokus på seksuelle rettigheder samt tykke, behov, beboernes mulighed for brug af præventionsmidler samt pædagogiske værktøjer til, hvordan personalet kan tale med beboerne om seksualitet.

Socialstyrelsen igangsætter derfor et arbejde med at udvikle, indføre og koordinere seksualundervisning til ledere og medarbejdere på landets døgntilbud.

3.10.2 Seksualundervisning til beboere

Udover at ledere og personale skal modtage seksualundervisning, er det ligeledes væsentligt, at der også tilbydes undervisning og oplysning til beboerne.

Derfor vil Socialstyrelsen, på samme vis som til ledere og personale, igangsætte et arbejde med at udvikle og indføre seksualundervisning tilegnet døgntilbuddenes beboere. Undervisningen skal bl.a. have fokus på seksuelle rettigheder, samtykke, præventionsmidler, seksuel acceptabel adfærd samt oplysning om beboernes muligheder for at få visiteret hjælpemidler til seksuel aktivitet. Seksualundervisningen til beboerne skal tilpasses funktionsniveau og alder.

3.10.3 Nuværende krav om seksualpolitik skal standardiseres

Af rapporten fremgår det, at der er stor variation i, hvordan ledere og medarbejdere på døgntilbuddene forholder sig til seksualitet, seksuelle behov og seksuel adfærd blandt beboerne. Der er herved også stor variation i, hvordan og i hvilket omfang de enkelte døgntilbud har udformet deres seksualpolitik. For nuværende er det et krav, at alle døgntilbud skal have en seksualpolitik, men der er behov for ensartethed og standardisering i udformningen af de enkelte døgntilbuds seksualpolitik. Målet er, at alle døgntilbud har samme forudsætninger for, tilgang til og håndtering af forhold omkring seksualitet og forebyggelse af seksuelle overgreb.

Socialstyrelsen igangsætter derfor et arbejde med at standardisere måden, hvorpå alle landets døgntilbud udformer deres seksualpolitik. Der skal i den forbindelse udarbejdes en fælles, national skabelon, hvori der både indgår generel information og felter til udfyldelse af lokalt funderede politikker samt et minimumskrav til, hvad disse skal indeholde. Der skal i seksualpolitikken bl.a. også være beskrivelser af beboernes rettigheder, henvendelsesmuligheder, beboernes muligheder for brug af præventionsmidler og information om beboernes mulighed for at få visiteret hjælpemidler til seksuel aktivitet.

3.10.4 Linkursus til nye medarbejdere

Udover seksualundervisning til ledere og personale, er der behov for at alle nye medarbejdere på døgntilbuddene fra ansættelsens begyndelse modtager en grundlæggende viden om beboernes seksuelle rettigheder, behov og trivsel, beboernes muligheder for brug af præventionsmidler, henvendelsesmuligheder mv. Linkurset skal bl.a. også sætte et indgående fokus på magtforholdet mellem beboere og personale.

Socialstyrelsen vil derfor udvikle et digitalt linkursus, som alle nye medarbejdere er forpligtet til at deltage i ved ansættelsens start.

3.11 Initiativer uden for specifikke indsatsområder

Dette afsnit beskriver igangværende og kommende initiativer, der er uden for specifikke indsatsområder. Ansvarlige fremgår under de enkelte tiltag.

Tiltagene i dette afsnit bidrager især til efterlevelsen af følgende artikler i Handicapkonventionen:

- Artikel 19 om retten til et selvstændigt liv
- Artikel 28 om tilstrækkelig levestandard og social tryghed
- Artikel 11 om risikosituationer og humanitære nødsituationer

3.11.1 *Forbud mod diskrimination på baggrund af handicap*

Naalakkersuisut har på Inatsisartuts Efterårssamling 2023 fremsat forslag til Inatsisartutlov om ligestilling og anti-diskrimination. Forslaget omfatter bl.a. forbud mod diskrimination pga. handicap, samt at der nedsættes et politisk uafhængigt Ligebehandlingsnævn, der behandler klager over forskelsbehandling på grundlag af bl.a. handicap. Forslaget er blevet vedtaget på Inatsisartuts Forårssamling 2024.

3.11.2 *Digital tilgængelighed er en del af den nationale digitaliseringsstrategi*

Det er vigtigt for personer med handicap at have adgang til den samme information som andre. Derfor arbejder Naalakkersuisut for at fremme digital tilgængelighed. Dette er en del af udkastet til den nationale digitaliseringsstrategi 2024-2028, som endeligt godkendes i 2024.

3.11.3 *Tiltrædelse af tillægsprotokol skal give personer med handicap individuel klageadgang til FN's Handicapkomité*

Den frivillige tillægsprotokol til Handicapkonventionen giver personer med handicap adgang til at klage til FN's Handicapkomité. Personer med handicap vil få en væsentligt stærkere retslig beskyttelse, hvis Grønland tiltræder protokollen. Naalakkersuisut forventer at fremsætte forslag om at tiltræde protokollen på Inatsisartuts Efterårssamling 2024. Departementet for Børn og Unge er ansvarlig for dette.

3.11.4 *Naalakkersuisuts forretningsorden tager hensyn til personer med særlige behov*

Alle oplæg til vedtagelse af Naalakkersuisut skal indeholde overvejelser om ligestilling for blandt andet personer med handicap (Naalakkersuisut, 2022). Naalakkersuisut har indført dette i 2022. Dette tiltag skal sikre, at Naalakkersuisuts beslutninger tager hensyn til personer med handicap og deres behov.

3.11.5 Nødberedskab

Handicapkonventionens artikel 11 forpligter Grønland til at træffe foranstaltninger til at beskytte personer med handicap i nødsituationer. Artikel 9 forpligter Grønland til at sikre, at kommunikation, herunder om nødberedskab, er tilgængeligt for personer med handicap.

Hver enkelt sektormyndighed har ansvar for beredskabet inden for eget område, herunder også beredskabsplanlægning og krisekommunikation. Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø er ansvarlig for Grønlands Beredskabskommissionens overordnede beredskabsplan for Grønland. Beredskabsplanen revideres løbende og i forbindelse med næste revidering vil Naalakkersuisut gøre sektormyndighederne opmærksomme på behovet for kommunikation til personer med handicap.

4.0 Gennemførelse af handlingsplanen

Formålet med tiltagene i dette afsnit er at sikre en løbende opfølgning og et tværgående samarbejde om handlingsplanen og handicapområdet i det hele taget. Departementet for Børn og Unge er ansvarlig for, at dette sker i overensstemmelse med Handicapkonventionens bestemmelser.

4.1 Den administrative koordinationsenhed for handlingsplanen refererer til den politiske koordinationsenhed for mennesker

Naalakkersuisut har nedsat flere politiske koordinationsenheder, blandt andet koordinationsenheden for mennesker.

Koordinationsenheden for mennesker vil løbende følge op på denne handlingsplan.

Under koordinationsenheden for mennesker er nedsat en administrativ koordinationsenhed for mennesker. Den administrative koordinationsenhed er ansvarlig for fremdrift i implementering af handlingsplanen. Den administrative koordinationsenhed afholder mindst to møder årligt og kan nedsætte relevante arbejdsgrupper. Kommunerne bliver inddraget tæt i implementeringen af handlingsplanen og vil derfor blive inviteret til møder i den administrative koordinationsenhed, når det er relevant.

4.2 Tværdepartementalt handicapudvalg

Naalakkersuisut nedsætter et tværdepartementalt handicapudvalg af embedsmænd fra alle departementer. Handicapudvalget refererer til den administrative koordinationsenhed og laver jævnligt en handicappolitisk redegørelse om fremdriften i handlingsplanen samt relevante initiativer i de enkelte departementer. Redegørelsen bliver omdelt hvert andet år, første gang for år 2026.

Handicapudvalget kan fremover deltage i Tilioqs årlige konference og i den forbindelse mødes med de grønlandske handicapforeninger. Formålet med dette er, at handicapudvalget kan opnå indsigt i og viden om relevante emner, barrierer og udfordringer relateret til handicap. Denne viden kan anvendes i udformningen af politikken på området.

4.3 Indikatorer og målsætninger for gennemførelse af handlingsplanen

Bedre data er et selvstændigt indsatsområde i Handlingsplanen. Grundet den nuværende begrænsede mængde og kvalitet af data, er det vanskeligt at opstille gode indikatorer for gennemførelse af handlingsplanen. Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at Departementet for Børn og Unge forholder sig til, hvilke data det er muligt at indsamle vedrørende personer med handicap (Institut for menneskerettigheder, 2022, s. 16).

4.3.1 Ekspertgruppe afdækker tilgængelighed af data

Naalakkersuisut nedsætter en ekspertgruppe til at udvikle indikatorer for udviklingen på handicapområdet. Ekspertgruppen refererer til den administrative koordinationsenhed. Departementet for Børn og Unge er koordinator og sekretær for ekspertgruppen. Gruppen sammensættes med mindst følgende medlemmer:

- Medlemmerne af det tværdepartementale handicapudvalg.
- Et eller flere medlemmer udpeget af kommunerne.
- Et eller flere medlemmer fra Grønlands statistik.
- Et eller flere medlemmer udpeget af Center for Folkesundhed i Grønland.
- Et eller flere medlemmer udpeget af Tiliq.

Ekspertgruppens opgaver fastsættes nærmere i et kommissorium. Ekspertgruppen skal i 2025 aflevere en redegørelse til den administrative koordinationsenhed. Redegørelsen skal indeholde anbefalinger angående følgende:

- Hvilke indikatorer bør følges for at monitorere denne handlingsplan? Hvilke af disse er der aktuelt tilgængelige data for? Hvad skal der gøres for at indsamle retvisende data om relevante indikatorer?
- En vurdering af kvaliteten af aktuelt tilgængelige data.
- Andet som ekspertgruppen finder relevant.

4.3.2 Den politiske koordinationsenhed for mennesker træffer beslutning om konkrete mål

På baggrund af ekspertgruppens redegørelse træffer den administrative koordinationsenhed beslutning om, hvilke indikatorer Grønlands Statistik skal indsamle data for med fast interval. På baggrund af denne viden træffer den politiske koordinationsenhed for mennesker beslutning om konkrete mål, der skal være nået og hvornår i løbet af handlingsplanens forløbsperiode.

4.4 Referencegruppe

Handlingsplanens gennemførelse følges af en referencegruppe. Den administrative koordinationsenhed er ansvarlig for, at referencegruppen modtager opdaterede oplysninger om status på gennemførelsen så ofte, som det skønnes nødvendigt og som minimum efter den administrative koordinationsenheds møder. Der skal i referencegruppen kunne indhentes faglige input i forbindelse med handlingsplanens implementering generelt. Dette skal sikre faglighed og kvalitet i handlingsplanens gennemførelse. Den administrative koordinationsenhed er ansvarlig for, at referencegruppen inddrages tidligt i udarbejdelsen af en handicappolitisk redegørelse. Departementet for Børn og Unge står for det praktiske vedrørende oprettelse af referencegruppen og er fast kontaktpunkt for referencegruppen. Referencegruppen sammensættes således:

- Et medlem udpeget af MIO.
- Et medlem udpeget af Tilioq
- Et medlem udpeget af Ældretalsmanden
- Et medlem udpeget af Grønlands råd for menneskerettigheder
- Et medlem udpeget af Institut for menneskerettigheder
- Et medlem udpeget af NIIK (Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat)

5.0 Anvendt litteratur

Institut for menneskerettigheder. (2022). *MENNESKERETTIGHEDER I FOKUS – BERETNING TIL INATSISARTUT 2021-22*. Institut for menneskerettigheder.

Mortensen, N., Andreasen, A. G., & Tegtmejer, T. (2020). *Uddannelsesresultater og -mønstre for børn og unge med funktionsnedsættelser*. København: VIVE – Viden til Velfærd: Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

NIIK og Tilioq. (2021). *Bedre vilkår for personer med handicap*. NIIK og Tilioq.

Nordisk Ministerråd. (2022). *Nordisk program for handicapsamarbejde 2023-2027*. Nordisk Ministerråd.

Naalakkersuisut. (2022). *Redegørelse for Grønlands efterlevelse af FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap*. Naalakkersuisut.

Naalakkersuisut. (2022). *Selvstyrets bekendtgørelse nr. 28 af 13. juli 2022 om Forretningsorden for Naalakkersuisut*.

PPR, Børn og Unge, Aarhus Kommune. (2019). *Evaluering af Nest i Aarhus 2015-2019*. Aarhus Kommune.

Social og indenrigsministeriet, Justitsministeriet, Naalakkersuisut. (2020). *Grønlandsk-dansk tværgående arbejde for en styrket indsats for udsatte børn og unge i Grønland: Endelig rapport, sommer 2020*.

Statens Institut for Folkesundhed, I. C. (2023). *Forhold omkring seksualitet og seksuelle overgreb på døgntilbud til mennesker med handicap*. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU.

Tilioq. (2020). *Handicap, bolig og Hjemløshed*. Tilioq.

Tilioq. (2022). *LEAVE NO ONE BEHIND: Anbefalinger fra Tilioqs konference 2022*. Tilioq.

Uddannelsesstyrelsen. (2020). *Prøve på særlige vilkår og fritagelse: Folkeskolens 10. klasses afsluttende evaluering*. Nuuk: Uddannelsesstyrelsen.

Uddannelsesstyrelsen. (2022). *Minirapport: Specialklasseelever som går til Folkeskolens afgangsprøve*. Nuuk: Naalakkersuisut.

Vinnerljung, B., Berlin, M., & Hjern, A. (2010). Skolbetyg, utbildning och risker för ogynnsam utveckling hos barn. I *Social rapport 2010* (s. 228-266). Socialstyrelsen.

